

מזיכרונותיה של מאשה גרינבאום על גטו קובנה

שלג לבן ויבש כיסה את האדמה. הוא החביא מתחתיו את העשבים, את שתילי העצים הרכים ואת שיפון החורף. גם את העצים העתיקים והגאים עטף השלג בשמיכתו הלבנה, והענפים הלבנים-צהובים התכופפו מטה חסרי אונים, נכנעים לחורף ולכפור החריף. נהר הוויליה היה קפוא, ואנשים התהלכו ברחובות הלבנים. מחוץ לגטו, מעבר לחוטי התיל, צהלה העיר. קולותיהם העליזים של ילדים הדהדו כפעמוני כסף. נערים ליטאים החליקו צוהלים על מראת הכפור המבריקה של הנהר, פניהם סמוקות מן הקור, צעיפים חמים על צווארם. חסרי דאגה ומלאי משובת נעורים ומרץ השתעשעו להם, מפגינים את יכולתם לעיני הנערות בהירות-השיער, שצמותיהן הקלועות מגיעות עד מותניהן, שהיו בדרך הביתה מבית-הספר. לאט, בכבודות, עבר האוטובוס העירוני את הגשר המקשר בין חלקי העיר. מבתי החרושת עלה ענן שחור.

אבל בתוך הגטו היו פני הדברים שונים. כאן לא נשמעו צהלות של בני נוער חסר דאגות; כאן התהלכו אנשים שחוחים כאילו תחת משא כבד; הילדים התהלכו במעילים קרועים ובנעליים, שמתוכן מבצבצות אצבעות ערומות; כאן רעדו מקור, כאן שררו רעב ומחסור תמידי. מועקה קשה הורגשה ברחובות. עיניים כבויות מייאוש וצער הציצו מתוך פנים חיוורות ושאלו: "למה?"

בידיים אדומות-כחולות מקור שיחקו ילדים בשלג. אחד מהם, עצוב עיניים, שסמרטוט כרוך על צווארו, החזיק את אצבעותיו בפיו, ודמעות זלגו מעיניו. הוא בכה בלי קול. קר היה לו; כפפות אין לו, ובבית קר מאוד. אמו שלחה אותו החוצה, שישפשף את ידיו בשלג כדי לחממן – אבל לשווא: השלג לא חימם כלל. ועכשיו קפאו גם רגליו. מקפץ היה על רגל אחת ואחר כך על השנייה, ושב ושוב נשף על יד אחת ואחר כך על השנייה, אבל גם ההבל לא הספיק כדי לחמם. והדמעות זלגו על פניו החיוורות, עד שהתגלגלו על מעילו וקפאו כפנינים קטנות. אפילו לשחק לא היה לו חשק. פתאום נפל אחד הילדים המשחקים ארצה. חבריו נדהמו לרגע, ואחר כך הרימו אותו ברוב מהומה ונשאו אותו לביתו. שוטר יהודי שהזדמן למקום, ללא נשק ומדים, רק כובע מבריק לראשו וסרט לבן על שרוולו, עזר לילדים להרים את הפצוע. לקול ההמולה נפתחה דלת אחד הבתים, ואמו של הילד יצאה כשהיא סופקת כפיים ובוכה. מתוך חלל החדר נדף ריח באוש של טחב, של חדרים שלא אווררו מזמן, של מצוקה. קול בכי של תינוק וכבסים מזהמים, שנתלו בתוך הבית באלכסון, השלימו את התמונה העגומה. מן התנור הישן יצא עשן שחור, והקירות היו מכוסים פיח. האוויר הרענן, שפרץ פנימה מן הרחוב, פיזר מעט את העשן. האשה הבוכייה נפנתה לטפל בילדה הפצוע, נחפזת מבולבלת, מחפשת במה לחבוש את פצעו. השוטר נזף בה בקול עייף על שנתנה לילד להתרוצץ בחוץ, והאשה מלמלה דברי התנצלות. "אסור לילדים להתרוצץ ברחוב", אמר השוטר, "הגרמנים

והליטאים מתרגזים מאוד כשהם רואים שעוד נותרו ילדים בגטו. הם עלולים לבוא לקחת אותם". האשה התייפחה בקול. איך אוכל להשגיח על השובב?! הרי יש עוד תינוק בבית, והילד גם אינו שומע בקולה. מאז נלקח אביו פרץ את כל הגדרות, ולה בבית אין מה לתת לאכול לילדים, וקר להם כל כך. "יותר טוב שתשקיי", רטן השוטר, "כולם כך. אף לא אחד בגטו לא טוב יותר".

השוטר הלך. האשה עמדה אובדת עצות ומוכת צער. כמה טוב היה להם לפני בוא הגרמנים! הם גרו בבית יפה, הבעל הרוויח היטב, היה חם, היה אוכל ואור. הילדים היו שבעים ומרוצים, נקיים ומטופחים. אנחה כבדה פרצה מלבה: "למה?"

הלילה ירד. גשם חזק החל לרדת, כאילו בכו גם השמים על מה שבני אדם מעוללים לבני אדם אחרים: למה יש כל כך הרבה שנאה ושפיכות דמים בין העמים? ולמה לא נזהרים ולא מכבדים חיי אדם? הגשם התחזק, הטיפות הקישו על הגגות, נצטרפו לפלגים וזרמו ברחובות. כל הלילה ירד הגשם, וליד מרזבי הפח הוצבו דליים כדי לצבור את המים. השמים היו שחורים ומאיימים. פה ושם בצבצה פיסת שמים כחולה, מזכרת דלה למה שהיה לפני הגשם. רק הרחק במזרח היו השמים בהירים מעט; אך בגטו הם נראו כמו שמיכה כבדה, חונקת. שם, מחוץ לגטו, היה לפחות אור. אבל מי יכול להגיע לשם? רק הציפורים יכלו להתעופף להן כרצונן. למה?

מקור: מאשה גרינבאום, תקווה על פי התהום, יד ושם, ירושלים 1999, עמ' 84-86.